

SPRAAKWATER

DE TOEKOMST VAN ONS WATER-SYSTEEM IS EEN INGEWIKKELDE BESTUURLIJKE PUZZEL

Jelle Hannema*

■ Een van de mooiste circulaire systemen is onze watervoorziening. Een natuurlijke kringloop die de bron vormt voor ons leven. Helaas staat dit watersysteem onder druk door droogte, verzilting en steeds toenemende vraag. Het maakt de ontwikkeling van een toekomstbestendige watervoorziening een van de grote maatschappelijke opgaven van onze tijd. Vele sectoren zijn betrokken: van drinkwater tot landbouw, van natuur tot binnenvaart. Hoe krijg je zo'n relatief nieuw, breed omvattend en gevoelig onderwerp op de bestuurlijke agenda's? Door soms ongebaande paden te bewandelen! stelt Jelle Hannema, bestuursvoorzitter van drinkwaterbedrijf Vitens.

Van oudsher hebben we in Nederland meer water dan ons lief is. We vochten eeuwenlang om droge voeten te houden. We leerden overtollig water zo snel mogelijk af te voeren naar de zee. Maar nu ligt er een nieuwe opgave. Door klimaatverandering, demografische ontwikkelingen en toenemend gebruik staan onze zoetwatervoorraden steeds meer onder druk en hebben delen van Nederland steeds vaker te maken met een tekort, in plaats van een overschot aan zoetwater. Dit heeft ook consequenties voor de waterkwaliteit: bij minder water verslechtert meestal de kwaliteit. Dat is voor zowel grondwaterwinning als oppervlaktewaterwinning een bijkomend probleem.

Het is een ontwikkeling die we al decennialang op ons zien afkomen. Er komt minder water uit de grote rivieren, wat leidt tot lagere waterstanden en oprukkend zeewater, met verzilting van het land tot gevolg. Klimaatverandering leidt tot extremere weertypen, met hevigere regenbuien op het ene moment, en langere perioden van droogte op het andere. Ook de toename van het watergebruik is al jaren gaande, mede door economische ontwikkeling en bevolkingsgroei. Toch krijgen deze zorgwekkende ontwikkelingen niet de urgentie die ze verdienen.

De laatste jaren manifesteren de gevolgen zich steeds heftiger. Met name Oost-Nederland, dat behoort tot het verzorgingsgebied van Vitens, heeft last van de langere periodes van droogte in de zomer. Zeker op de hogere zandgronden in Twente en de Achterhoek, waar geen grote rivieren in de buurt zijn en het watersysteem erg kwetsbaar is, komt op zulke momenten de grondwaterstand onder

druk. Dan strijden drinkwaterwinning, natuur en boeren om de beperkt beschikbare bronnen.

Het wordt steeds duidelijker dat we op deze voet niet verder kunnen. Oplossingen zijn er voldoende, maar die vragen een geheel nieuwe manier van denken en doen. Nu nog is het watersysteem vooral ingericht op snel afvoeren van overtollig water. Dat is historisch zo gegroeid, maar voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. We moeten leren om water beter vast te houden. Dit kan door simpele maatregelen, zoals meer gebruik van regentonnen, maar ook door technische innovaties, zoals het infiltratie van water in de bodem. Of door andere ruimtelijke keuzes te maken en water een prominentere plek te geven in de ruimtelijke ordening. En daarnaast als samenleving de waarde van water beter leren kennen, en zo zuinig mogelijk om te gaan met onze kostbare en kwetsbare bronnen.

Maar hoe komt een dergelijke transitie tot stand? Het is een ingewikkelde puzzel die we samen, als beheerders en gebruikers van het water, moeten gaan leggen. We moeten met een integrale blik gaan kijken, waarbij rivieren, meren, oppervlaktewater en grondwater gezien worden als een samenhangend circulair systeem. Dat valt niet mee, want op de korte termijn zijn er botsende belangen. Zo heeft een drinkwaterbedrijf als Vitens, dat alleen grondwater gebruikt, baat bij een hoger grondwaterpeil, waarmee een natuurlijke reserve ontstaat voor tijden van droogte. Maar veel boeren zien dit als een bedreiging van hun bedrijfsvoering omdat sommige gewassen dan niet meer kunnen gedijen. Ook natuurorganisaties vrezen schade als het grondwaterpeil wordt aangepast. Zij zien verlaging van het grondwaterpeil

* **Jelle Hannema** is bestuursvoorzitter van drinkwaterbedrijf Vitens.

Foto: Eppo Karsijns

juist als bedreiging. En zo zijn er nog andere vele gebruiksfuncties met ieder hun eigen belangen.

Toch is het nodig dat we hierover met elkaar in gesprek gaan. Uiteindelijk hebben we allemaal namelijk hetzelfde belang: een toekomstbestendig, duurzaam watersysteem. Gelukkig zijn er al stappen in de goede richting. Zo gaf de extreme droogte van 2018 een nieuwe urgentie aan het Delta-programma Zoetwater, waarin betrokken partijen initiatieven en maatregelen bespreken om de zoetwatervoorziening in Nederland robuuster te maken voor toekomstige effecten van klimaatverandering en om knelpunten aan te pakken. Ook vanuit de beleidstafel Droogte van Minister van Nieuwenhuizen (IenW) kwamen er in samenspraak met de drinkwatersector aanbevelingen voor het borgen van voldoende drinkwater tijdens extreem droge perioden.

Nu is het zaak om de opgave ook in de regio goed te laten landen, zowel op maatschappelijk als bestuurlijk niveau. Maatschappelijk met de politiek, bestuurlijk met boeren, bedrijven, burgers en natuurorganisaties. Het is geen gemakkelijke taak voor gemeenten, provincies en waterschappen om tussen de veelheid van belangen de juiste afwegingen te maken. Het betekent dat ze over hun eigen schaduw heen moeten stappen en de opgave als vertrekpunt stellen. Gelukkig zijn er ook op dit niveau al positieve vorderingen. Diverse provincies en gemeenten zijn al – met allerlei partners – aan de slag gegaan met klimaatadaptatie en de toekomst van het watersysteem. Zo werkt Gelderland aan een uitvoeringsagenda om klimaatadaptatie in 2020 verankerd te hebben in eigen beleid, uitvoering en handelen. Daarnaast wordt samen met Gelderse gemeenten en waterschappen gewerkt aan regionale klimaatadaptatiestrategieën (RASsen). In de Achterhoek hebben Vi-

tens, Waterschap Rijn en IJssel, gemeenten, natuurorganisaties, LTO-Noord en provincie Gelderland hun inzet toegezegd voor een gezamenlijke meerjarige aanpak van de droogte. In Overijssel is de waterketencoalitie RIVUS actief, bestaande uit Waterschap Drents Overijsselse Delta, Vitens en diverse gemeenten. Samen stellen wij een strategie op voor klimaatadaptatie in de breedte en in de ruimtelijke inrichting.

Met Vitens, dat de problematiek dagelijks van dichtbij voelt, leveren we waar mogelijk onze bijdrage. Dat is niet altijd even gemakkelijk, want ook al zijn we een publieke onderneming, we worden soms niet als gelijkwaardige partner gezien voor overheidspartijen. Dat betekent dat we hier en daar ongebaande paden moeten bewandelen, gebruik maken van informele netwerken en met behulp van vele kopjes koffie en goede gesprekken aandacht blijven vragen voor de problematiek. We nemen deel aan de overlegtafels, maar proberen ook te inspireren en oplossingen aan te dragen. Een voorbeeld hiervan is onze visie Panorama Waterland, een concept waarmee we regenwater in een gebied langer vast kunnen houden met behulp van wadi's, oftewel natuurlijke waterbuffers. Zo ontstaat een waterkringloop die zorgt voor permanente beschikbaarheid van voldoende water voor landbouw, natuur en drinkwaterwinning: de eeuwige bron.

Dergelijke slimme concepten tonen aan dat er genoeg mogelijkheden zijn om een toekomstbestendig watersysteem te creëren. Het vergt een breed blik, bestuurlijke moed en onderling vertrouwen. De uitdaging is groot, maar er is genoeg reden voor optimisme. Nederlanders zijn al eeuwenlang gewend om te leven met het water. Dit geeft vertrouwen dat we ook de nieuwe grote uitdaging die voor ons ligt, het hoofd kunnen bieden. ■